

УДК 378.1 (4)

ПЕХОТА К. А.

м. Миколаїв, Україна

РЕФОРМУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ В ЄВРОПІ В РАМКАХ ДОКУМЕНТУ "GREEN PAPER ON TEACHER EDUCATION IN EUROPE"

В статті розглядаються основні тенденції і напрямки змін в підготовці вчителів на початку XXI ст. в Європі, зміна ролі викладача в суспільстві, сучасні вимоги до нього і проблеми розвитку вищої школи на прикладі матеріалів, поданих в документі "Green Paper on Teacher Education in Europe".

Ключові слова: освіта в Європі, підготовка вчителів, вищі навчальні заклади, модернізація

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підготовка вчителів стала в умовах європейської інтеграції провідним пріоритетом більшості європейських держав. В рамках сьогодення вона набуває особливого значення, оскільки ми живемо в час глобальних змін, коли потрібно швидко пристосуватися до нових ситуацій. Саме від досвіду і професіоналізму викладачів вищих навчальних закладів залежить рівень кваліфікації майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якість освіти майбутніх викладачів обумовлює рівень їхньої подальшої педагогічної діяльності і якість навчання майбутніх поколінь педагогів. Ця взаємозалежність потребує пильної уваги з боку фахівців, чия діяльність пов'язана з освітою.

Реформи в освіті, які впроваджуються постійно, не змінили принципи викладання в цілому. Змінам піддалися розклад, час занять, учбові програми – його організаційні аспекти.

Враховуючи сучасні проблеми освіти, науковцями з деяких країн Європи був розроблений документ, що має назву "Green Paper on Teacher Education in Europe". Проект даного документу був створений спільно творчим колективом, до якого входили науковці з Австрії (F. Buchberger), Португалії (B. P. Campos), Швеції (D. Kallys), Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії (J. Stephenson). Документ побачив світ на межі двох тисячоліть (2000 р.).

Документ був створений за результатами аналізу досліджень TNTEE (The Thematic Network of Teacher Education in Europe) – організації, заснованої саме для того, щоб в рамках транснаціонального форуму визначити проблеми освіти і шляхи їх подолання. Організація постійно намагається залучати до даного обговорення більшість університетів та інших вищих навчальних закладів Європи. Координатором проекту являється університет Умео (Швеція).

Організація The Thematic Network of Teacher Education in Europe була створена

Європейською Комісією (European Commission) в рамках програми SOCRATES / ERASMUS (міжнародного обміну студентами). Являючись частиною даної програми, TNTEE займається в основному питаннями з підготовки викладачів. Особливу увагу організація приділяє налагодженню продуктивної кооперації між університетами. Ця кооперація здійснюється шляхом зміцнення існуючих зв'язків, впровадження інновацій в освіті, обміну інформацією, обговорення питань з методів і методик викладання, впровадження сумісних міжнародних програм та спеціалізованих курсів, а також сумісних досліджень.

До складу учасників TNTEE належить більшість країн Європи, а також США, Канада, Китай, Ізраїль та ін.

"Green Paper on Teacher Education in Europe" аналізує стан підготовки вчителів у Європі на сьогоднішній день та вносить нові пропозиції щодо змін у викладацькій діяльності.

Документ складається з п'яти розділів. У першому розглядаються нові пріоритети і цілі підготовки сучасного вчителя. Другий розділ аналізує ситуацію в освіті в цілому, що склалася за часів написання самого документу. В третьому йдеться про зміни в суспільстві, до яких має пристосуватися вчитель. Четвертий і п'ятий розділи пропонують сценарії щодо реформування освіти та пропозиції заходів, спрямованих на покращення ситуації в освіті.

Аналіз починається з поточної ситуації і проблем. Освіта зазнала певних змін, якщо простежити її довгу історію, проте внутрішня суть її не змінилася. Але зараз, в сучасному світі, що бурхливо розвивається, освіта також повинна бути "сучасною", відповідати сьогоdnішній епосі. Все частіше зараз звучить фраза "криза в освіті" саме тому, що не завжди і не в кожній країні, не в кожному навчальному закладі вона відповідає поставленим вимогам суспільства і цивілізаційним цінностям.

Можна із впевненістю сказати, що є повністю протилежні погляди на цю проблему,

коли одні спеціалісти піддають критиці всю систему, а інші говорять про значні зрушення і досягнення. Але всі погоджуються, що навчання можливе лише в рамках постійного професійного саморозвитку.

Цікавим є те, що освіта в Європі базується на давніх традиціях, часто заснованих на застарілих звичках, і внесення змін не є простою справою, що особливо підкреслюється в “Green Paper on Teacher Education in Europe”.

Серед проблем освіти в документі також перераховується відсутність підвищення кваліфікації вчителів в деяких навчальних закладах, їхнього постійного вдосконалення та наукового пошуку; відсутність систематичності в навчанні і систематичних змін в освіті.

Щодо покращення умов для праці і фахового розвитку вчителя, підвищення **професіоналізму**, науковці виділяють наступні необхідні умови:

- збагачення бази знань та персональних наукових досліджень з викладання і навчання;
- постійну практику та набуття успішного досвіду;
- певну незалежність в діях;
- наявність об'єктивної компетентної критики та зауважень інших спеціалістів;
- зацікавленість тих, хто здобуває освіту (наприклад, студентів);
- відповідальність перед своїм навчальним закладом;
- професійну етику. [1, с. 18]

Акценти підготовки вчителів в першу чергу направлені на співробітництво, компетенцію, усталене підвищення кваліфікації.

Для того, щоб досягнути поставленої мети із вдосконалення освіти, “Green Paper” пропонує декілька сценаріїв реформування освіти, які включають виконання наступних пунктів:

- переосмислення та перегляд цілей та завдань, поставлених перед тими, хто забезпечує освіту вчителів. Це включає аналіз ролі викладачів, кваліфікації, запропонування дієвих способів підвищення професіоналізму, випуск відповідних програм для викладачів;
- зміну освітнього середовища, що є зручним для передачі знань від вчителя до студента, а також створення нових ситуацій, що дають змогу студентові на власному досвіді побачити сенс того, що він вивчає. Це є потрібним для того, щоб випробувати свої знання і вміння в безпосередньому зв'язку із ситуаціями на його майбутньому робочому місці;
- створення окремої дидактики – для кожного окремого фаху;
- створення комітетів для спільного вирішення проблемних питань;
- активну участь викладачів у наукових дослідженнях міжнародного масштабу;

- нові зв'язки та партнерство між школами та організаціями з підготовки вчителів;
- подальшу освіту вчителів;
- акредитацію програм з підготовки викладачів.

Щодо окремих пропозицій, сформульованих в останній частині документу, для країн – членів Європейського Союзу пропонуються наступні дії. Проблему обмеженості деяких вищих навчальних закладів Європи (де забороняється змінювати програми реформування та навчальні плани) пропонується вирішити наданням їм більшої автономії, а також своєчасної підтримки (наприклад, матеріальної допомоги або персоналу) з боку TNTEE.

Проблему недостатньої бази знань з теорії викладання в педагогічних вищих навчальних закладах пропонується подолати шляхом надання кожному закладу конкретної теми дослідження.

Подальша освіта вчителів і підвищення кваліфікації вважаються абсолютно необхідними і пропонується розробити плани щодо її введення на національному рівні.

Необхідним фактором для високого рівня підготовки вчителів називається і тісний зв'язок між освітніми установами і різними компонентами освіти (як зв'язок початкової освіти, освіти в школі та в вищому навчальному закладі, самоосвіти, підвищення професійного рівня та підвищення кваліфікації, розвитку науки та наукових досліджень). З цього приводу висловлюється пропозиція встановити налагоджене партнерство між освітніми організаціями різних рівнів, – школами та навчальними закладами з підготовки педагогів, – приділяючи увагу практиці та ввідному інструктажу для викладачів, що тільки починають свою діяльність. Пропонується розглянути різні можливі моделі такого співробітництва.

Для того, щоб міцніше об'єднати навчальні заклади, пропонується створити незалежні організації, своєрідні учбові ради (councils), – об'єднання викладачів, підтриманні на національному рівні, для забезпечення якості наданих освітніх послуг, схвалення та акредитації навчальних програм, надання сертифікатів, що підтверджують професійну кваліфікацію.

Для підвищення рівня освіти викладачів пропонується переглянути і підвищити вимоги до професійної кваліфікації викладача, що може працювати в вищому навчальному закладі і впровадити програми розвитку для викладацького складу.

До заходів, які може прийняти Європейська Комісія, належать: підтримка документів, що несуть в собі нові стратегії, і загальні орієнтири подальшого розвитку освіти. Можлива і більш пряма участь – підтримка конкре-

тних проєктів з удосконалення навчальних планів, програм обміну студентами і викладачами. До можливих дій Європейської Комісії віднесене і створення європейських (міжнародних) центрів освіти вчителів для успішного розв'язання проблем в окремих галузях (наприклад, застосування комунікаційних технологій). Розглядаються можливості впровадження міжєвропейських магістратури і докторантури, надання рівнозначності дипломам вчителів країн Європейського Союзу. Загалом пропонується створення загальноєвропейського освітнього середовища, в межах якого можливе здобуття однаково якісної освіти.

З часу написання "Green Paper on Teacher Education in Europe" TNTEE були проведені конференції з тем підготовки вчителів, Болонського процесу, планів щодо освіти на майбутні десять років, компаративної педагогіки, були випущені монографії.

Цінність документу "Green Paper on Teacher Education in Europe" з часом зростає. Важко не погодитися з основними положеннями даного документу, де розглянуті проблеми, над якими викладачі будуть замислюватися і надалі. Необхідність незупинного самовдосконалення як викладачів, так і методів викладання залишається актуальною.

Викладач Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Чорна О.А., в своїй статті про сучасні тенденції підготовки та підвищення кваліфікації викладачів вищих навчальних закладів наводить приклади змін в системі освіти Великобританії. До змін входять: впровадження новітньої техніки на заняттях, самовдосконалення і своєрідне підвищення кваліфікації за допомогою Глобальної мережі Інтернет, використання новітніх систем пошуку і розміщення інформації, можливість використання електронних бібліотек, впровадження дистанційної освіти [2, с. 274]. Не в останню чергу ці зміни пов'язані з впровадженням ідей розробленого документу "Green Paper on Teacher Education in Europe".

В Україні протягом останніх десяти років так само відбуваються зміни в підготовці майбутніх вчителів та зміни в Законі "Про вищу освіту", простежуються ті ж самі тенденції розвитку, що і загальні тенденції в Європі. Відбувається входження України до Болонського процесу, впровадження дистанційної освіти, використання швидкісного підключення до мережі Інтернет, застосування ноутбуків, USB FLASH проєкторів на заняттях, що дає змогу дивитись відеоматеріали і робити презентації.

Бібліотеки найбільших міст України підключені до Глобальної мережі Інтернет, і використовують електронні каталоги. Наприклад, викладач може звернутися до Миколаївської обласної універсальної бібліотеки ім. О. Гмирьова, інформацію про яку можна знайти в Інтернеті (<http://www.reglibrary.mk.ua/>)

Саме тут можна скористатися електронним каталогом, в якому зручно і швидко шукати інформацію про видання, наявні у бібліотеці, а також скористатися послугою віртуальної довідкової служби. Такі послуги пропонують і ряд інших бібліотек України, як і, звичайно, бібліотеки США, країн Європи, та інші. Це дає можливість вчителям звернутися по інформацію, розміщену в бібліотеках інших країн Європи іноземними науковцями.

Вищі навчальні заклади і бібліотеки відкривають так зване "вікно в Європу", що дає можливість використовувати досвід і матеріали європейських викладачів та науковців. Так, Міжнародний фонд "Відродження" започаткував мережу Центрів європейської інформації, метою яких є надання усім зацікавленим особам доступу до інформаційних ресурсів та електронних баз. Вони надають можливість відшукати інформацію щодо вищих навчальних закладів Європи, освітніх та культурних процесів в країнах Європи, можливостей навчання, участі в наукових, молодіжних та інших програмах Європейського Союзу, політики європейської та євроатлантичної інтеграції України та багатьох інших питань.

Висновки. Зовнішня політика України, що має на меті європейську та євроатлантичну інтеграцію як ключовий пріоритет, а також її внутрішня політика, що ставить освіту як один із пріоритетів, заради забезпечення країни кваліфікованими кадрами на робочі місця, – все це стимулює взяти безпосередню участь в новому процесі вдосконалення освіти, враховуючи і використовуючи досвід загальноєвропейських університетів Європи.

Література

1. F. Buchberger, B.P. Campos, D. Kallys, J. Stephenson. Green Paper on Teacher Education in Europe // Thematic Network of Teacher Education in Europe, Umea University, 2000. – 97 p. ISBN 91-973904-0-2
2. Чорна О.А. Сучасні тенденції підготовки та підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ (на прикладі відповідного досвіду Великої Британії) // Наукові записки, серія: "Педагогічні науки", – Острог: Видавництво НаУ "Острозька академія". – Випуск 88. – С. 273-276.